

Cançonetes de fil i cotó

Cançons i records

María Asunción Peral - Ramon Sempere
Andrés Mallebrera - Salvador Valero

 FUNDACIÓN
RADIO ELCHE

Érem d'un poble que sabia cantar [...].

Érem d'un poble on cada esdeveniment tenia la seua cançó [...].

¿Com hauria de morir un poble que sabia cantar?

Els pobles que canten no moren mai.

I en el llibre de cançons que teniu entre les mans, lectors ociosos, trobareu aquells personatges, aquelles circumstàncies i ocasions.

(Del pròleg de Gaspar Jaén i Urban).

aviva
Agència de Promoció
del Valencià

Ajuntament d'Elx

**SEMPRE
TEUA**

La teua llengua

**GENERALITAT
VALENCIANA** | **TOTS
I 2011**

la xarxa.val
XARXA PÚBLICA
DE SERVEI
LINGÜÍSTIC
VALENCIÀ

SE2 Radio Elche
99.1 FM 1539 OM

FUNDACION
RADIO ELCHE

Ajuntament d'Elx

**Eix
Cultura**

INTRODUCCIÓ

Quan en 1987 ens vam posar a la tasca de recopilar cançons del nostre poble, les que havíem sentit cantar als nostres majors a les porxades de les barraques, en els dies de mona, o amb motiu de qualsevol esdeveniment familiar, prompte vam arribar a la conclusió que el nostre treball no estaria complet si no associàvem als pentagrames, encara que fora una xicoteta part, tot allò que albiràrem en els relats de totes les persones que aconseguirem entrevistar, perquè en fer-ho, les vam obligar a recercar en els profunds baüls de la memòria, a recórrer les recòndites i misterioses sendes de la infantesa, a contemplar-se en els espills de la nostàlgia.

Demandar-los que ens cantaren les cançons antigues ens portava inevitablement, no sols a l'havanera, sinó al nugolet, a les barraques, al cantausso, a la Planissa i les vesprades de mona; als costurers en les places i carrers... a tota una lírica localista, identificada amb un ahir tan a prop i entranyable per a molts com a estrany i ignorat per a d'altres. Com a forma d'expressió lligada a la vida diària i a la identitat social dels usuaris, la recopilació i publicació de les cançons tradicionals, fins i tot amb les seues partitures, estaria totalment incompleta si en el seu estudi no s'inclouen les circumstàncies, els costums, les tradicions i el context social i cultural de les gents que les han fetes possible.

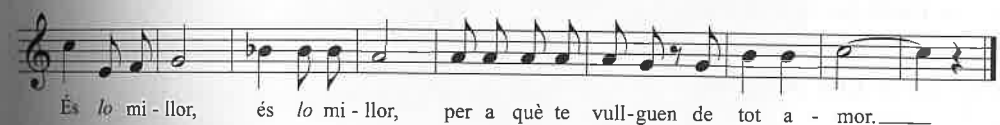
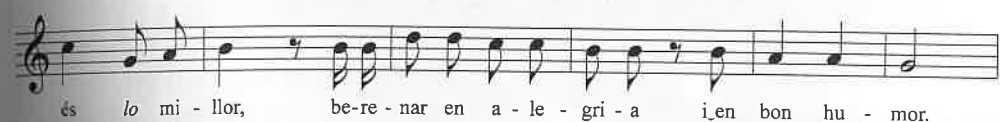
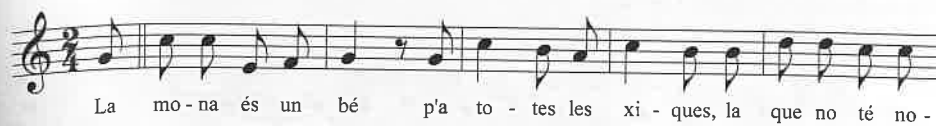
El tema és tan interessant com per a merèixer l'atenció d'experts musicòlegs-folkloristes i especialistes interessats en la nostra història i sociologia que no tinguem aversió pel que ocorre en aquest camp al sud de la línia Biar-Busot. Deixem aqueixa cita pendent per a qui puga abordar la qüestió des d'aqueix context, perquè nosaltres només podem aconseguir la transcripció exacta de les cançons tal com les sentirem, i aportar les dades que ens van transmetre els entrevistats i els que hem cregut oportú relatar, dels extrems de la consulta bibliogràfica realitzada, per a entreveure el marc socioeconòmic i polític dins del qual, l'incombustible enginy popular ha abocat la seua ironia, el seu viure i el seu sentiment, en un període que abasta els últims cent cinquanta anys d'història il·licitana.

La cançó tradicional és la composició poètica produïda i adoptada pels estrats populars de la població, normalment d'autor no conegut, que es transmet oralment, conseqüència de la qual cosa són les constants variacions que pateixen

AI, ESQUIROLS!

Ai, es - qui - rols!, gan - duls a - pro - vats, a - neu a ba -
 nyar - vos de lo al - for - rat; mo - sa - tros huel -
 gus - tes, a - qui mo's que - dem, que te - nim ver -
 go - nya, que te - nim ver - go - nya i no trai - cio - nem. Ai es - qui -
 nem. Si ha hi al - gun pa - tro - no que to - que el pi -
 a - no vo - sa - tros ba - lleu, i el pa - per de
 l'or - so, i el pa - per de l'or - so, vo - sa - tros fa - reu. Si el
 gre - mi vos peix - ca, fu - ma - reu en pi - pa d'ei - xa su - pe - rior,
 i en qua - tre ba - nas - tres a - neu a la Ram - bla que feu molt - ta - o -
 lor. Si ha hi lor.

LA MONA ÉS UN BÉ

La mona és un bé
p'a totes les xiques,
la que no té noviet,
se'n va a divertir-se.

Hora de berenar,
no ha hi que dir res,
uns lleven pollastres
i altres conillets.

És lo millor,
és lo millor,
berenar en alegria
i en bon humor.

És lo millor,
és lo millor,
per a què te vullguen
de tot amor.

L'HAVANERA

En el segle XIX, Cuba estava molt present en la vida espanyola, no solament com a punt neuràlgic del comerç amb tota Amèrica, sinó també per l'intercanvi i la intensa relació que es mantenia amb la gran colònia hispana allí present. Els marins, soldats, indians i comerciants espanyols que venien de Cuba, arribaven cantant somiejadores cançons que parlaven d'enyorança i nostàlgia, de sensuals mulates, de *guachinangas* i *chinitas*, de negres ignorants i indolents; del mar i d'un vaixell que el solca a la recerca de les persones apreciades; de la solitud i la llunyania, de conquesta i seducció, de gelosia i passió, i sobretot, de l'estimada i de l'amor, del gojós i del trencat, del trobat i del perdut.

El seu ritme binari, constant i cadenciós com el continu balanceig del vaixell que l'ha portat, permet que, sense a penes canviar gens, la música de l'havanera siga languida amb una lletra trista i viva amb una altra alegre, i és molt apropiat per al lluïment dels qui canten uns temes íntims que evocuen la dolça passió dels enamorats. Les seues lletres reflecteixen la visió masculista d'una societat puritana que santifica el dret de l'home sobre la dona. L'amor de què parlen és sempre d'iniciativa masculina, galana o conqueridora, cap a una dona idealitzada, passiva, pura i seductora, de la qual s'espera que es rendisca a l'enamorat, encara que siga imposant condicions.

L'havanera és un gènere «modern» i d'autor (cosa que semblen menysprear alguns folkloristes), encara que aquest es desconega o s'haja perdut la memòria del seu nom. La temàtica es mou entre la narració i la lírica, fonent en moltes ocasions ambdues formes, expressades amb llenguatge comú, però no vulgar; quotidià, però de bon gust, amb més interès pels sentiments que pel recurs poètic en parlar de l'amor, de la pàtria xica o la gran, de l'adéu del soldat, de l'oreneta o la coloma portadores de missatges d'amor...

L'origen de l'havanera és incert i discutit. De la confluència de les músiques i danses antillanes, criolles i africanes amb aquelles que allí havien portat els europeus —entre d'altres, la *country-dance* anglesa, pavanès, valsos, minuet, el fandango i la contradansa—, apareix la contradansa cubana, o *criolla*, i de la melodia instrumental d'aquesta, sorgeix l'havanera com a cançó, mantenint la base rítmica «tango» (d'origen africà) i el compàs 6/8. Amb el temps, la melodia

MATILDE BELLA

Havanera

Ma-til - de be-lla, _____ cán-di - da flor, _____ de las
de - ras, de las pra - de - ras, tú la me - jor. _____ To - das
flo - res _____ del mes de a - bril, _____ ca - en
chi - tas, ca - en mar - chi - tas, al ver - te a ti. _____ Por Dios no
mi - res, _____ Ma - til - de a - do - ra - da, _____ me ro - bas
cal - ma _____ y la ra - zón, _____ por - que de
o - jos, _____ sa - len dos fle - chas, _____ que van de
re - chas, que van de - re - chas, al co - ra - zón. _____

de las pra -

To - das las

ca - en mar -

Por Dios no me

me ro - bas la

- que de tus

que van de -

Matilde bella,
cándida flor,
de las praderas,
de las praderas,
tú la mejor.

Todas las flores
del mes de abril,
caen marchitas,
caen marchitas,
al verte a ti.

Por Dios no me mires,
Matilde adorada,
me robas la calma
y la razón,
porque de tus ojos,
salen dos flechas,
que van derechas,
que van derechas,
al corazón.

